

kostnað, enda verður að telja, að nokkur vafi hafi verið um úrslit máls þessa.

Verða þá úrslit málsins þau, að málskostnaður fellur niður. Þór Vilhjálmsson, fulltrúi borgardómara, kvað upp dóm þenna.

Dómsorð:

Málskostnaður í málinu nr. 473/1959 falli niður.

Föstudaginn 17. febrúar 1961.

Nr. 96/1960. **Búnaðarbanki Íslands**

(Hermann Jónasson hrl.)

gegn

Borgarstjóranum í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs

(Tómas Jónsson hrl.).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Þórður Eyjólfsson, Árni Tryggvason, Jónatan Hallvarðsson og Lárus Jóhannesson og Theodór B. Línal prófessor.

Útsvarsmál.

Dómur Hæstaréttar.

Sigurður Grímsson, fulltrúi borgarfégetans í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 9. júní 1960, að fengnu áfrýjunarleyfi 8. s. m. Krefst hann þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði felldur úr gildi, synjað um framkvæmd lögtaks þess, sem krafizt er, og stefnda dæmt að greiða málskostnað fyrir fégetadómi og Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar í Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Í a-lið 6. gr. laga nr. 66/1945 um útsvör segir, að ríkissjóður og aðrir sjóðir, sem standa undir umsjón ríkisstjórnarinnar, þ. á m. Ræktunarsjóður, séu undanþegnir útsvarsskyldu. Jafnframt er kveðið svo á, að um útsvör annarra

rikisstofnana fari eftir lögum nr. 47/1924, en samkvæmt þeim lögum er engin stofnun ríkisins útsvarsskyld eftir efn-um og ástæðum, nema um verzlunarstofnanir ríkissjóðs sé að ræða og þá eftir tilteknum reglum. Búnaðarbanki Íslands er ríkisstofnun, sem starfar í fimm deildum, og eru meðal þeirra Ræktunarsjóður og Byggingar- og landnámssjóður, sbr. 3. gr. laga nr. 115/1941. Bankinn, sem ekki er verzlunarstofnun í skilningi laga nr. 47/1924, er því undanþeginn útsvarsskyldu samkvæmt áðurgreindum beinum ákvæðum útsvarslaga. Ber því að fella hinn áfrýjaða úrskurð úr gildi og synja um framkvæmd lögtaks fyrir útsvari því, er greinir í úrskurði fógeta.

Eftir þessum málalokum ber að dæma stefnda til að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, er ákveðst kr. 8000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður er úr gildi felldur, og er synjað um framkvæmd lögtaks þess, sem krafizt er.

Stefndi, borgarstjórinn í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs, greiði áfrýjanda, Búnaðarbanka Íslands, kr. 8.000.00 í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður fógetaðóms Reykjavíkur 23. marz 1960.

Gerðarpóla, Búnaðarbanka Íslands, hér í bæ, var gert að greiða í útsvar til bæjarsjóðs Reykjavíkur fyrir ár 1958 kr. 45.000.00. Þar eð útsvar þetta hefur eigi verið greitt, hefur borgarstjórinn í Reykjavík f. h. bæjarsjóðs krafizt þess, að gert verði lögtak í eignum gerðarpóla til tryggingar framangreindri útsvarskröfu ásamt vöxtum og kostnaði.

Umboðsmaður gerðarpóla hefur mótmælt útsvarskröfu gerðarbeiðanda og gert þær kröfur í málinu, að synjað verði um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar og að gerðarpóla verði úrskurðaður hæfilegur málskostnaður úr hendi gerðarbeiðanda.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur í greinargerð sinni upplýst, að umrætt útsvar hafi verið lagt á gerðarpóla vegna leigu-

tekna hans af húseign hans nr. 5 við Austurstræti, en eigi vegna bankastarfsemi hans.

Mótmæli sín og kröfur hefur umboðsmaður gerðarpóla reist á 49. gr., 1. mgr., laga nr. 115 7. nóvember 1941 um Búnaðarbanka Íslands, en þar segir: „Bankinn er undanþeginn tekju-skatti, útsvari og öðrum opinberum gjöldum og sköttum, hverju nafni sem nefnast, til ríkissjóðs eða sveitarsjóða eða til annarra stofnana.“ Sömu ákvæði sé að finna í lögum um Landsbanka Íslands nr. 10 15. apríl 1928, í lögum um Útvegsbanka Íslands h/f nr. 7 11. marz 1930, í lögum um Framkvæmdabanka Íslands nr. 17 10. febrúar 1953, lögum um stofnun og rekstur Iðnaðarbanka Íslands h/f nr. 113 29. desember 1951 og lögum nr. 40/1945 um Áburðarverksmiðju, 9. gr., og enn fremur séu almennir sparisjóðir undanþegnir tekju- og eignarskatti og útsvari samkvæmt 27. gr. laga nr. 69 frá 1944. Þá sé og Ræktunarsjóður sérstaklega undanþeginn útsvari í 6. gr. III A laga nr. 66/1945, útsvarslögunum, en hann sé ein af fimm deildum Búnaðarbanka Íslands samkvæmt 3. gr. laga nr. 115 frá 1941. Þá hefur umboðsmaður gerðarpóla enn fremur bent á lög nr. 47 4. júní 1924, en þar segir svo í 1. gr.: „Engin stofnun ríkisins er aukaútsvarsskyld eftir efnum og ástæðum.“ Hefur nefndur umboðsmaður og haldið því fram, að orðið „bankastarfsemi“ megi eigi skýra það þröngt, að það taki eingöngu til þess, að banki taki við innlánsfé gegn ákveðnum vöxtum og láni féð út aftur með lítið eitt hærri vöxtum, enda muni löggjafinn eigi leggja þessa merkingu í orðið „banki“ í lögum almennt. Eftir því sem viðskiptalífið verði fjölbreyttara, þá aukist og breytist sú þjónusta, sem bankarnir veiti. Þeir ávaxti eigi einungis fé manna, heldur geymi þeir alls konar verðmæti fyrir fólk, innheimti kröfur, yfirfæri peninga til erlendra aðila o. fl. Allt þetta sé bankastarfsemi og þá einnig, að hans áliti, það að ráðstafa eignum bankans á þann hátt, sem hagkvæmastur sé hverju sinni, svo sem með því að leigja út húsnæði, sem bankinn hafi eigi not fyrir um stundarsakir, svo að það renti sig. Það sé óhugsanlegt, að löggjafinn hafi viljað undanskilja því líkar ráðstafanir, er hann veitti Búnaðarbanka Íslands þau réttindi, að vera undanþeginn hvers konar opinberum sköttum og gjöldum. Engum muni detta í hug að telja, að útlán banka á eigin fé falli utan við venjulega bankastarfsemi, og því sé engin ástæða, að það skipti höfuðmáli, hvort bankinn hafi tekjur af fasteignum sínum eða ekki. Vextir af útlánsfé séu ekki annað

en leiga af peningum og húsaleigutekjur leiga eftir húsnæði. Hér virðist því eigi mikill munur á. Þá hefur umboðsmaður gerðarpóla bent á í þessu sambandi máli sínu til stuðnings hæstaréttardóm frá 1946, þar sem neitað var um lögtak til tryggingar útsvari, er Reykjavíkurbær lagði í Tjarnarbíó í Reykjavík, og hæstaréttardóm frá 1957, þar sem synjað var um lögtak vegna fasteignagjalda, er lögð höfðu verið á Áburðarverksmiðjuna h/f. Með skírskotun til allra þessara varnarástæðna hefur umboðsmaður gerðarpóla haldið því fram, að synja beri um framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar.

Umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur í greinargerð sinni og við munnlegan flutning málsins mótmælt framangreindum kröfum og sjónarmiði umboðsmanns gerðarpóla. Hefur hann vitnað til bréfs gerðarpóla til niðurjöfnunarnefndar, dags. 26. september 1958, sem lagt hefur verið fram í máli þessu í afriti, þar sem segir, að húsaleigutekjur gerðarpóla árið 1957 hafi numið kr. 152.518.56 nettó. Kveður nefndur umboðsmaður gerðarbeiðanda, að í þessari upphæð sé eigi fólgin húsaleiga bankans sjálfs, og að það sé á þessa leigustarfsemi bankans og tekjur hans af henni eingöngu, sem niðurjöfnunarnefnd hafi lagt á útsvar við aukaniðurjöfnun í októbermánuði 1958. Nefndur umboðsmaður gerðarbeiðanda hefur ekki véfengt, að Búnaðarbanki Íslands sé undanþeginn útsvarsskyldu með almennu ákvæði í lögum nr. 115/1941, sbr. 49. gr. Hins vegar hefur hann haldið því fram, að með 2. og 3. grein sömu laga og breytingum þeim, sem á þeim hafa verið gerðar, sé tilgreindur tilgangur bankans og starfsvið hans, sem sé, að þar sé að finna skilgreiningu á þeirri stofnun, sem veitt sé útsvarsfrelsi með 49. gr. nefndra laga, og að ljóst sé, að umrætt útsvar hafi eigi verið lagt á neina grein þeirrar starfsemi, sem lögboðin hafi verið eða lögheimiluð með stofnun bankans eða síðar. Það sé vitanlega hagkvæm ráðstöfun, að bankar reisi hús yfir starfsemi sína, enda verði slíkt eigi talið falla utan við eðlilega bankastarfsemi. Hins vegar geti það eigi talizt þáttur í almennri bankastarfsemi, er bankar reisa stórhýsi, sem þeir svo leigja út að meira eða minna leyti. Þá hefur umboðsmaður gerðarbeiðanda haldið því fram í sambandi við lög nr. 47/1924, 1. gr., sem umboðsmaður gerðarpóla hefur vitnað í máli sínu til stuðnings, að við túlkun þessa ákvæðis verði að hafa í huga, að hver og ein stofnun ríkisins starfi samkvæmt lögum, oftast sérstökum lögum, og að það sé sú starfsemi ein, sem skipað sé með viðkomandi lögum, er njóti undanþágu frá útsvarsskyldu.

Hér sé eigi deilt um útsvarsskyldu þeirrar starfsemi, sem lögin um Búnaðarbanka Íslands kveða á um, þ. e. þeirrar ríkisstofnunar, sem sett er með þeim lögum, heldur um það, hvort slíkri stofnun sé heimilt að fara inn á önnur starfssvið en lögin um stofnunina gera ráð fyrir, án þess að stofnunin verði þá að því leyti að hlíta almennum reglum um viðskipti í þjóðfélaginu, og þá einnig að því er tekur til útsvarsskyldu. Hér gildi hin almenna regla að skýra þröngt undanþáguákvæði laga sem þau, er hér ræðir um, enda komi hér eigi til greina nein þau þjóðyrkjusjónarmið, er gefi tilefni til annars. Skattfríðindi þeirra banka og annarra stofnana, sem getið sé í greinargerð umboðsmanns gerðarbeiðanda, séu nógu viðtæk, þó að eigi sé seilt út fyrir það, sem ótvírætt hafi vakað fyrir löggjafanum í þessu efni. Beri því að halda sér við bankastarfsemina, eins og hún sé skilgreind í lögum nr. 115/1941. Af því leiði óhjákvæmilega, að leigutekjur gerðarþola, sem hér sé um að ræða, séu útsvarsskyldar, og því beri að leyfa framgang lögtaksgerðarinnar.

Aðiljar hafa lagt málið undir úrskurð réttarins.

Svo sem að framan greinir, hefur umboðsmaður gerðarþola reist sýknukröfu sína í máli þessu aðallega á 49. gr., 1. mgr., laga nr. 115/1941 um Búnaðarbanka Íslands, þar sem segir, að bankinn sé undanþeginn tekjuskatti, útsvari og öðrum opinberum gjöldum, og enn fremur á 1. gr. laga nr. 47/1924, þar sem segir, að engin stofnun ríkisins sé aukaútsvarsskyld eftir efnum og ástæðum. Þá hefur nefndur umboðsmaður gerðarþola haldið því fram, að bankastarfsemi nú á tímum sé orðin svo fjölþætt, að hugtakið „bankastarfsemi“ verði eigi bundið við innlánsstarfsemi og útlán peninga eingöngu. Það sé því fráleitt að undanskilja útsvarsfrelsi þá eðlilegu ráðstöfun bankans að leigja út það húsnæði í húsi sínu, sem hann hefur eigi not fyrir um stundarsakir. Það sé í rauninni engin eðlismunur á leigutekjum bankans af útlánsfé (sem enginn ágreiningur sé um, að séu útsvarsfrjálsar) og leigutekjum af húsnæði hans.

Á þessi sjónarmið umboðsmanns gerðarþola getur rétturinn eigi fallið. Hins vegar verður rétturinn að fallast á þá skoðun umboðsmanns gerðarbeiðanda, að leigustarfsemi gerðarþola, sú er hér ræðir um, falli eigi undir starfsvið Búnaðarbanka Íslands, eins og það er skilgreint í lögum nr. 115/1941, og geti því eigi notið þeirra skattfríðinda, sem bankanum eru veitt í sömu lögum, og hljóti því að lúta almennum reglum útsvarslaganna um útsvarsskyldu. Ef sjónarmið umboðsmanns gerðarþola um þetta at-

riði yrði talið rétt, mundi vera opin leið fyrir bankana eða aðrar slíkar stofnanir að reisa t. d. fyrir eigið fé stórhýsi eingöngu til útleigu og fá af því skattfrjálsar leigutekjur. Varla mun þó löggjafinn hafa ætlað með framangreindum lögum að veita viðkomandi stofnunum svo víðtæk skattfríðindi, en á þessu tvennu, útleigu Búnaðarbankans á húsnæði í umræddu húsi sínu og í húsi, sem hann kynnir að reisa eingöngu til útleigu, er enginn eðlismunur, aðeins stigmunur. Þá verður rétturinn og að fallast á þá skoðun umboðsmanns gerðarbeiðanda, að ríkisstofnanir njóti eigi ákvæðis 1. gr. laga nr. 47/1924 um útsvarsfrelsi, nema að því er snertir þá starfsemi þeirra, sem falli undir þau lög, sem um þær stofnanir hafa verið sett. Samkvæmt framansögðu verður því að líta svo á, að umræddar leigutekjur gerðarþola af húsnæði hans í húsinu nr. 5 við Austurstræti séu útsvarsskyldar samkvæmt almennum reglum útsvarslaganna nr. 66/1945. Þykir því verða að leyfa framgang hinnar umbeðnu lögtaksgerðar á ábyrgð gerðarbeiðanda. Af þessu leiðir, að málskostnaðarkrafa gerðarþola verður eigi tekin til greina.

Því úrskurðast:

Hin umbeðna lögtaksgerð á fram að ganga á ábyrgð gerðarbeiðanda.
